

บทที่ 10

ดุลการชำระเงิน ปริมาณเงิน และระดับราคาสินค้า

หลังจากปี 1970 ได้มีภาวะเงินเฟ้อเกิดขึ้นในหลาย ๆ ประเทศ ซึ่งมีผลกระทบต่อนโยบายเศรษฐกิจมหภาค นโยบายการแก้ปัญหาการว่างงาน และมีการเปลี่ยนแปลงอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศเกิดขึ้นอยู่เสมอ ซึ่งมีผลทำให้ราคาสินค้าในตลาดระหว่างประเทศเปลี่ยนแปลง ประเทศต่าง ๆ จึงให้ความสำคัญกับการเงินและการค้าระหว่างประเทศมากขึ้น ในที่นี้จะศึกษาว่าอะไรเป็นตัวกำหนดระดับราคาสินค้าในระบบเศรษฐกิจ โดยมีข้อสมมุติที่แตกต่างจากการวิเคราะห์ของ Keynes คือ

1. การเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้า (price flexibility) ราคาสินค้าเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ตามปริมาณความต้องการและปริมาณผลผลิต ราคาสินค้าจะสูงขึ้นเมื่อมีความต้องการสินค้ามากกว่าปริมาณผลผลิตในขณะนั้น และราคาจะลดลงเมื่อความต้องการสินค้าน้อยกว่าปริมาณผลผลิตในขณะนั้น (ตามแนวความคิดของ Keynes ราคาสินค้าจะไม่เปลี่ยนแปลงในทางที่ลดลง แต่จะเปลี่ยนแปลงในทางที่สูงขึ้นเท่านั้น)

2. พฤติกรรมการใช้จ่าย (spending behavior) การใช้จ่ายของประชาชนขึ้นอยู่กับปริมาณเงินสดที่ถืออยู่ ประชาชนจะใช้จ่ายมากขึ้นเมื่อมีเงินสดอยู่ในมือมากขึ้น และจะใช้จ่ายลดลงเมื่อมีเงินสดลดลง (ตามแนวความคิดของ Keynes สมมุติว่าการใช้จ่ายของประชาชนขึ้นอยู่กับรายได้ที่แท้จริง เมื่อประชาชนมีเงินสดอยู่ในมือมากขึ้น จะซื้อหลักทรัพย์มากขึ้น และขายหลักทรัพย์เมื่อปริมาณเงินสดลดลง) การวิเคราะห์ในที่นี้สมมุติว่าอัตราแลกเปลี่ยนคงที่ (pegged) ที่อัตราทางการ เช่น อัตราแลกเปลี่ยนภายใต้ระบบมาตรฐานทองคำ

ดุลยภาพในการถือเงินและระดับราคา

การอธิบายดุลยภาพในการถือเงิน เริ่มจากสมมุติฐานที่ว่า ความต้องการถือเงินของประชาชนขึ้นอยู่กับสัดส่วนของความต้องการเงินในการใช้จ่าย เพื่อความสะดวกและปลอดภัย เอกชนและธุรกิจจะถือเงินสดหรือเงินฝากในธนาคาร (bank deposits) จำนวนหนึ่ง ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ๆ ประชาชนจะไม่ถือเงินสดไว้น้อยเกินไป เพราะเป็นการเสี่ยงในเวลาที่ต้องการซื้อสินค้า และจะไม่ถือเงินสดไว้มากเกินไป เพราะสามารถนำเงินสดจำนวนนั้นไปซื้อสินค้าและบริการที่ให้ผลตอบแทนได้ ดังนั้นในระบบเศรษฐกิจหนึ่ง ๆ สมมุติว่ามีสัดส่วนจำนวนหนึ่งระหว่างการถือเงินสดเพื่อใช้จ่ายใช้สอยและปริมาณเงินทั้งหมด สัดส่วนจำนวนนี้อาจเปลี่ยนแปลงได้ และลดลงเมื่อมีการใช้บัตรเครดิต (credit cards) สัดส่วนจำนวนนี้จะแตกต่างกันออกไปจากประเทศหนึ่งไปสู่อีกประเทศหนึ่ง

ถ้าสมมุติว่ามีดุลเงินสด (cash balance) เพิ่มขึ้น รัฐบาลเพิ่มปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจ 10% การใช้จ่ายใช้สอยของประชาชนจะเพิ่มขึ้น ปริมาณเงินที่เพิ่มขึ้นจะผ่านจากมือหนึ่งไปสู่อีกมือหนึ่ง จะมีผลทำให้ราคาสินค้าสูงขึ้น เพราะปริมาณเงินที่เพิ่มขึ้นทำให้ความต้องการสินค้าสูงขึ้น ถ้าในขณะนั้นมีการจ้างงานเต็มที่ รายได้ที่แท้จริงจะคงที่ ราคาสินค้าจะสูงขึ้นเท่าไรขึ้นอยู่กับสัดส่วนของความสัมพันธ์ระหว่างการถือเงินเพื่อใช้จ่ายกับปริมาณเงินสด ถ้าสัดส่วนนั้นคงที่ ราคาสินค้าจะสูงขึ้นเท่ากับปริมาณเงินที่เพิ่มขึ้น คือ 10% ดังนั้นดุลยภาพของรายได้ที่แท้จริง และราคาสัมพัทธ์จะคงเดิม ในทางตรงกันข้าม ถ้ารายได้ที่แท้จริงสูงขึ้นในขณะที่ดุลเงินสดไม่มีการเปลี่ยนแปลง จะทำให้ไม่มีเงินสดเพียงพอกับการใช้จ่ายที่ราคาเดิม ผลที่สุดแล้วราคาสินค้านั้นจะลดลง

การปรับตัวทางการเงินและดุลการค้าในระบบเศรษฐกิจเปิด

ในที่นี้จะนำความคิดเรื่องดุลยภาพในความต้องการถือเงินและระดับราคา มาใช้ในการวิเคราะห์ระบบเศรษฐกิจระหว่างประเทศ โดยสมมุติว่าประเทศที่จะทำการวิเคราะห์เป็นประเทศเล็ก และไม่มีอิทธิพลในการเปลี่ยนแปลงราคาในตลาดโลก การวิเคราะห์ในที่นี้แยกออกเป็น 3 กรณี

กรณีที่ 1 ประเทศที่จะทำการวิเคราะห์มีขนาดเล็ก สมมติว่าปริมาณเงินเพิ่มขึ้น 10% ถ้าเดิมมีปริมาณเงิน 100 บาท ปริมาณเงินจะเพิ่มขึ้น 10 บาท ปริมาณเงินที่เพิ่มขึ้นทำให้มีความต้องการสินค้าและบริการเพิ่มขึ้น ทั้งสินค้าและบริการที่ผลิตในประเทศและสินค้าเข้า สมมติว่าปริมาณเงินที่เพิ่มขึ้น 5 บาท ใช้ไปในการบริโภคสินค้า X ซึ่งผลิตในประเทศ ส่วนปริมาณเงินที่เพิ่มขึ้นอีก 5 บาท ใช้ในการบริโภคสินค้าเข้า M สมมติว่าประเทศต่าง ๆ ใช้เงินตราสกุลเดียวกันในการค้าระหว่างประเทศเงิน 5 บาทนี้จะหายไปในต่างประเทศ

ส่วนเงินอีก 5 บาทที่ใช้ไปในการบริโภคสินค้า X ซึ่งผลิตในประเทศ จะมีผลทำให้ราคาสินค้า X สูงขึ้น แต่เนื่องจากสินค้า X เป็นสินค้าออกที่แข่งขันในตลาดโลก ราคาสินค้า X จะถูกกำหนดโดยตลาดโลก ความต้องการสินค้า X ที่เพิ่มขึ้นในประเทศทำให้สินค้า X ที่ส่งออกลดลงเพราะสินค้า X ถูกเปลี่ยนมาใช้บริโภคในประเทศแทน ราคาสินค้า X ในประเทศจึงไม่สูงขึ้น

จะเห็นได้ว่าการเพิ่มขึ้นของปริมาณเงิน 10 บาท ในที่สุดแล้วจะไม่ทำให้ปริมาณเงินในประเทศเปลี่ยนแปลง เพราะเงินจำนวน 5 บาท ถูกนำไปใช้ในการบริโภคสินค้าเข้า M ส่วนเงินอีก 5 บาท ถูกนำไปใช้ในการบริโภคสินค้าออก X ทำให้ประเทศได้รับเงินตราต่างประเทศลดลง ปริมาณเงินในประเทศจะคงเหลือ 100 บาท เหมือนเดิม ส่วนปริมาณเงินของประเทศอื่น ๆ ในโลก (the rest of the world) จะเพิ่มขึ้น 10 บาท ซึ่งเป็นสัดส่วนที่น้อยมาก เมื่อเปรียบเทียบกับปริมาณเงินทั้งหมดของประเทศอื่น ๆ ในโลก ประชาชนในประเทศได้รับความพอใจเพิ่มขึ้นเพราะปริมาณเงินที่เพิ่มขึ้นในประเทศ มีผลทำให้สามารถบริโภคสินค้าได้เพิ่มขึ้น

กรณีที่ 2 ถ้าประเทศที่มีขนาดเล็ก มีปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น และปริมาณที่เพิ่มขึ้นถูกนำไปใช้ในการบริโภคสินค้าที่ไม่อยู่ในภาคการค้าระหว่างประเทศ คือสินค้า N เมื่อความต้องการสินค้า N เพิ่มขึ้น ราคาสินค้า N สูงขึ้น ในระบบเศรษฐกิจที่มีการแข่งขัน ผู้ผลิตที่ผลิตสินค้านิดอื่น ๆ รวมทั้งสินค้าออก X เมื่อเห็นว่าราคาสินค้า N สูงขึ้น ก็จะผลิตสินค้านิดอื่น ๆ ลดลง หันมาผลิตสินค้า N เพิ่มขึ้น ทำให้ปริมาณการผลิตสินค้า N สูงขึ้น ผลที่สุดแล้วราคาสินค้า N จะลดลงจนกระทั่งอยู่ในระดับเดิม

จากที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่าทุกหน่วยของปริมาณเงินที่เพิ่มขึ้น ถ้าไม่ใช้ไปในการบริโภคสินค้า N ก็ใช้ไปในการบริโภคสินค้า X และ M การที่มีการผลิตสินค้า N เพิ่มขึ้นในขณะที่รายได้ที่แท้จริงคงที่ จะทำให้มีการผลิตสินค้าออก X ลดลง รายได้ในรูปเงินตราต่างประเทศจากการส่ง X ออกลดลง ในขณะที่เดียวกันมีการบริโภคสินค้าเข้า M เพิ่มขึ้นด้วย ทำให้มีปริมาณเงินไหลออกไปต่างประเทศตลอดเวลา การไหลออกของปริมาณเงินจะมีผลทำให้ความต้องการสินค้า N ลดลง ในที่สุดแล้วปริมาณเงินในประเทศจะคงเดิม ดุลการค้าเลวลง เท่ากับปริมาณเงินที่เพิ่มขึ้น ปริมาณเงินนอกประเทศเพิ่มขึ้น

ผลกระทบในกรณีหนึ่งและสอง ถ้านำมาใช้อธิบายกับกรณีประเทศไทยใช้นโยบายงบประมาณขาดดุล สามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้ เมื่อเกิดการขาดดุลงบประมาณ รัฐบาลสามารถหาเงินมาจุนการขาดดุลได้ด้วยวิธีต่าง ๆ กัน เช่น เพิ่มการเก็บภาษี หรือโดยการกู้เงิน เป็นต้น เพื่อให้มีเงินพอเพียงกับความต้องการใช้จ่าย การที่รัฐบาลเพิ่มการเก็บภาษี หรือเพิ่มการกู้เงินจากแหล่งเงินกู้ภายในประเทศ จะไม่มีผลกระทบต่อปริมาณเงินรวมภายในระบบเศรษฐกิจ ในขณะที่นั้น เพราะเป็นการโอนการใช้จ่ายจากภาคเอกชนมายังภาครัฐบาล แต่ถ้าการโอนการใช้จ่ายมายังภาครัฐบาล ทำให้โครงสร้างการใช้จ่ายเปลี่ยนแปลง เช่น มีการใช้จ่ายเพื่อซื้อสินค้าเข้าในสัดส่วนที่มากขึ้นกว่าเดิม จะมีผลกระทบต่อระดับราคาสินค้าในประเทศและดุลการชำระเงินได้ในกรณีที่รัฐบาลชดเชยการขาดดุลงบประมาณโดยการกู้เงินจากต่างประเทศ ปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจจะเพิ่มขึ้น ปริมาณเงินส่วนที่เพิ่มขึ้น ถ้าใช้ในการบริโภคสินค้าภายในประเทศทั้งหมดหรือเพียงบางส่วน จะทำให้ระดับราคาสินค้าสูงขึ้น และมีผลกระทบต่อดุลการค้าทั้งทางตรงและทางอ้อม ไม่ว่าสินค้าที่บริโภคจะเป็นสินค้าที่อยู่ในภาคการค้าหรือไม่ แต่ถ้าปริมาณเงินส่วนที่เพิ่มขึ้นถูกใช้ไปในการบริโภคสินค้าเข้าทั้งหมด ปริมาณเงินส่วนที่เพิ่มขึ้นจะไหลออกไปต่างประเทศ ราคาสินค้าในประเทศไม่เปลี่ยนแปลง แต่ดุลการค้าและดุลการชำระเงินจะเลวลง ในที่สุดแล้วจะมีการใช้นโยบายเพื่อปรับดุลการชำระเงิน ซึ่งอาจมีผลสะท้อนกลับมายังระดับราคาสินค้าได้

กรณีที่ 3 สมมุติว่าปริมาณเงินของประเทศอื่น ๆ ในโลกเพิ่มขึ้น 10% และสมมุติว่าประเทศต่าง ๆ ใช้เงินตราสกุลเดียวกัน และสินค้าทุกชนิดมีการค้าขายกัน ราคาภายในประเทศของประเทศที่ผลิตสินค้าออกสูงขึ้น 10% ผู้บริโภคในประเทศพบว่าราคาสินค้าออก X และราคาสินค้าเข้า M สูงขึ้น 10% เหมือนกัน ดังนั้นจำนวนเงินที่ใช้ไปในการซื้อสินค้าจำนวนเดิมจะสูงขึ้น 10% แต่ปริมาณเงินสดที่ผู้บริโภคในประเทศมีอยู่ไม่เปลี่ยนแปลง เงินสดที่มีอยู่จึงไม่เพียงพอ ประชาชนจะลดการบริโภคลง ความต้องการบริโภคสินค้าเข้า M และสินค้าออก X ลดลง ทำให้มีสินค้าออก X เหลือเพื่อส่งออกไปต่างประเทศมากขึ้น รายได้จากต่างประเทศเพิ่มขึ้น ดุลการค้าดีขึ้น ปริมาณเงินของประเทศอื่น ๆ ในโลกลดลง

ถ้านำแนวความคิดนี้มาเปรียบเทียบกับแนวความคิดของ David Hume ซึ่งอธิบายว่าการที่ปริมาณเงินของประเทศใด ๆ เพิ่มขึ้น จะทำให้ราคาสินค้าทุกชนิดเพิ่มขึ้นในสัดส่วนเดียวกัน ดังนั้นการที่ราคาสินค้าที่อยู่ในภาคการค้าระหว่างประเทศแพงขึ้น เนื่องจากปริมาณเงินนอกประเทศเพิ่มขึ้น ทำให้ดุลการค้าของประเทศอื่น ๆ ในโลกเลวลง และทำให้ปริมาณเงินที่เพิ่มขึ้นไหลออกไป การอธิบายดังกล่าวเป็นการอธิบายดุลการค้าระหว่างประเทศที่สอดคล้องกับแนวความคิดของนักเศรษฐศาสตร์ สำนัก classic โดยใช้ทฤษฎีปริมาณเงิน

ภาวะเงินเฟ้อระหว่างประเทศ

ประเทศต่าง ๆ เกี่ยวข้องในธุรกรรมทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ โดยการซื้อสินค้าและบริการจากประเทศที่มีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ ในขณะที่เดียวกันก็ส่งสินค้าที่ตนผลิตได้ออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศ ประเทศต่าง ๆ จึงได้รับผลกระทบจากความผันผวนในทางเศรษฐศาสตร์มหภาค ทั้งในด้านการผลิต การว่างงานและภาวะเงินเฟ้อ

ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับทางด้านระหว่างประเทศอันหนึ่งคือ “การนำเข้าภาวะเงินเฟ้อ” โดยที่ภาวะเงินเฟ้อมีสาเหตุมาจากต่างประเทศ ความสนใจในเรื่องภาวะเงินเฟ้อระหว่างประเทศเกิดขึ้นหลังจากปี 1970 สาเหตุของการเกิดภาวะเงินเฟ้อ มีทั้งสาเหตุจากภายในประเทศและจากต่างประเทศ ภาวะเงินเฟ้อระหว่างประเทศเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการติดต่อทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศภาวะเงินเฟ้ออาจเกิดจากสาเหตุหลายประการ ดังนี้

(1) ประเทศต่าง ๆ มีนโยบายทางเศรษฐกิจของตนเองอย่างเป็นอิสระ อาจเป็นไปได้ที่แต่ละประเทศใช้นโยบายที่นำไปสู่การเกิดภาวะเงินเฟ้อในเวลาเดียวกัน

(2) ประเทศต่าง ๆ มีเป้าหมายในระบบเศรษฐกิจเพื่อรักษาระดับการจ้างงานเต็มที่ โดยดำเนินนโยบายการเงินและการคลังแบบขยายเมื่อมีการว่างงานเกิดขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การเกิดภาวะเงินเฟ้อภายในประเทศ

(3) ราคาของวัตถุดิบสำคัญที่ซื้อจากต่างประเทศสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว เช่น อาหาร น้ำมัน เป็นต้น จะมีผลทำให้ราคาสินค้าอื่น ๆ อีกหลายชนิดสูงขึ้นอย่างรวดเร็วตามไปด้วย

(4) ประเทศอาจกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนโดยให้เงินในประเทศมีค่าต่ำเกินไป (undervalued) ทำให้ตลาดโลกมีอุปสงค์ของสินค้าและบริการในประเทศสูงขึ้น ทำให้ระดับราคาสินค้าสูงขึ้นซึ่งทำไปสู่ภาวะเงินเฟ้อ

(5) ถ้าผลผลิตในประเทศเป็นผลผลิตที่ไม่สามารถทดแทนผลผลิตของต่างประเทศได้อย่างสมบูรณ์ (ทั้งในกรณีของสินค้าออกและสินค้าเข้า กล่าวคือ สินค้าออกไม่สามารถทดแทนสินค้าของต่างประเทศได้อย่างสมบูรณ์ และสินค้าในประเทศก็ไม่สามารถทดแทนสินค้าเข้าได้อย่างสมบูรณ์) เมื่อราคาสินค้าของต่างประเทศสูงขึ้น ความต้องการสินค้าที่เคยมีต่อสินค้าทั้งในประเทศและของต่างประเทศ จะเปลี่ยนไปเป็นความต้องการสินค้าที่ผลิตได้ภายในประเทศ จะทำให้เกิดภาวะเงินเฟ้อเพราะในระยะสั้นกำลังการผลิตคงที่ ดุลบัญชีเดินสะพัดดีขึ้น เพราะมีการเปลี่ยนมาบริโภคสินค้าที่ผลิตภายในประเทศเพื่อทดแทนสินค้าออกมากขึ้น การส่งออกเพิ่มขึ้น

ในกรณีที่สินค้าที่อยู่ในภาคการค้าระหว่างประเทศเป็นสินค้าที่ทดแทนสินค้าของต่างประเทศได้อย่างสมบูรณ์ ภายใต้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนคงที่ เมื่อเกิดภาวะเงินเฟ้อในต่างประเทศ เงินเฟ้อจะผ่านเข้ามาในประเทศ โดยผ่านการแข่งขันระหว่างประเทศ ทำให้ความต้องการสินค้าในประเทศเพิ่มขึ้น บัญชีเดินสะพัดเกินดุล ราคาสินค้าในประเทศจะสูงขึ้น ประชาชนจะมีความต้องการถือเงินเพิ่มขึ้น ทำให้เกิดการขาดแคลนปริมาณเงิน ถ้าธนาคารหลักเสี่ยงการเพิ่มค่าของเงิน ธนาคารกลางอาจเข้ามาแทรกแซงตลาดเงินตราต่างประเทศ โดยเข้ามาซื้อเงินตราต่างประเทศส่วนที่เพิ่มขึ้น จะทำให้ปริมาณเงินภายในประเทศเพิ่มขึ้น

คำถามบทที่ 10

1. จงอธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการถือเงิน ปริมาณเงินและระดับราคาสินค้า
2. ถ้าประเทศที่ทำการวิเคราะห์มีขนาดเล็กและมีระบบเศรษฐกิจแบบเปิด การเพิ่มขึ้นของปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจ จะมีผลกระทบในขั้นสุดท้ายต่อปริมาณเงินและดุลการชำระเงินอย่างไร
3. ถ้าประเทศเป็นประเทศใหญ่และมีระบบเศรษฐกิจแบบเปิด การเปลี่ยนแปลงของปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจ จะมีผลกระทบในขั้นสุดท้ายต่อปริมาณเงินและดุลการชำระเงินอย่างไร
4. จงอธิบายคำว่า “การนำเข้าภาวะเงินเฟ้อ” และสาเหตุของการเกิดภาวะเงินเฟ้อทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ

หนังสืออ่านประกอบบทที่ 10

Caves, Richard E. and Jones, Ronald W. **World Trade and Payments: An Introduction**. Boston: Little, Brown & Company (Inc.), 1981.

Ethier, Wilfred. **Modern International Economics**. New York: W.W. Norton & Company, 1983.